

Jon Eskisabel | **DONOSTIA**

Hilaren 2an hamar urte bete ziren Jose Monge Cruz *Camaron de la Isla* hil zenetik. Kantariaren familiak eskatuta, dolu eguna izan zen San Fernandon (Cadiz, Espainia), hots handiko ekitaldirik gabekoa. Camaronen gorpua datzan hilobian egindako lore eskaintza eta hark utzitako aztarna gogora ekarri zuen mahai-ingurua izan ziren flamenkoak eman duen kantaririk handienetakoa oroitzeko egin ziren ekitaldi bakarrak. Udalak urtemugarako antolatutako kontzertua bi egun aurreratu behar izan zuen.

Haatik, ez dira horiek izan Camaroni egindako omenaldi bakarrak. Flamenkoaren eta pop musikaren artista batzuek (Rosario, Tomatito, Estopa eta Niña Pastori, besteak beste) Camaronen hainbat kanturen bertsioak grabatu dituzte *Por Camarón* diskorako. Interesgarriagoa da, ordea, berriki kaleratu den liburua, *Camarón, biografía de un mito (Camaron, mito baten biografía)*, Luis Fernandez Zaurin kazetariak Jose Candadoren laguntzarekin idatzitakoa. Camaronen lagun min handiena izan zen Candado, eta haren testigantzak funtsezkoak dira flamenkoa berritu zuen gizona ezagutzeko, eta komunikabideen laguntzarekin kantariaren inguruan zabaldu zen leienda beltzetik oso urrun dagoen irudia jasotzeko.

Hain zuzen ere, izenburuak mitoaren aipamena egiten duen arren, Camaronen giza bilakera erakusten du liburua, haren ibilbide artistikoaren oihartzunak kantariaren izaeran eragindako gorabehera eta krisien berri ematen du, gaizki ulertutako zenbait datu argitzen ditu eta bertan behera uzten ditu «grinatik eta leiendatik eraikitako zenbait mito».

Madriren, Paco de Luciarekin

Flamenkoari arnas berria emateko erakutsitako talentu eta dohain bereziek ez ezik, beste faktore askok elikatu zuten Camaronen mitoa oso gaztetik. Madriren Paco de Luciarekin topo egin zuenetik, hamazazpi urterekin, flamenkoaren zaletu eta aditu guztien begiak haren gana zuzendu ziren. Bien arteko elkarlana emankorra eta aberatsa gertatuko zen hurrengo urteetan, baina aldi berean buruhauste eta atsekabe bat baino gehiago emango zion Camaroni.

Batetik, sektore kontserbadoreen flamenkoaren garbizale-tasuna galtzea leporatu zioten, Madrilera joan izanaren ondo-

B. RODRIGUEZ / EFE

Jose Monge Cruz Camaron (1950-1992).

Denboraren leienda

10 URTE CAMARON HIL ZELA. Flamenkoaren mitoaren inguruan zabaldutako zenbait uste bertan behera uzten ditu liburu batek

rio zela argudiatuz. Ez dirudi kritika horiek Camaroni gehiegi axola zitzaizkionik. «Garbizale-tasuna ezin da galdu barru-barruan badaramazu. Jendeak oraindik ez du ulertzen nire kantua, nire sentitzeko modua», erantzuten zuen.

Egile eskubideen kontura Paco de Luciarekin izandako polemika askoz mingarriagoa gertatu zitzaion. Gitarristarekin 1968tik 1977ra bitartean grabatutako hamar diskoetako kantu gehienak, berak sortutakoak barne, Paco de Luciarekin aitaren izenean erregistratuta zeudela jakin zuenean depresioan murgildu zen kantaria. Sineskaitza badirudi ere, horrela gertatu zen ia bere obra osoarekin, grabatu zituen 164 kantuetatik 27 soilik baitzeuden bere izenean. Musikaren alderdi komertzialari arreta jarri ez izana larrutik ordaindu zuen kantariak.

JOSE CANDADO

Camaronen lagun mina

«Musikaren mito haren atzean, sufritzen zuen eta beste era batera bizi nahi zuen izaki babesgabe hura zegoen»

EGILE ESKUBIDEAK

Grabatu zituen 164 kantuetatik 27 soilik daude Camaronen izenean erregistratuta. Horrek asko mindu zuen

1979an flamenkoaren historian mugarritzat jotzen den diskoa kaleratu zuen, *La leyenda del tiempo*. Flamenko garaiki-

dearen sorrera puntutzat jotzen den arren, kaleratu zenean ez zuen arrakastarik izan —Camaron hil arte 5.000 ale baino ez ziren saldu—, baina hala ere erabakigarria izan zen Camaronen ibilbidean. Kritikak laudatu zuen eta publiko berri baten gana iritsi zen. Handik aurrera, kontzertuak ugaritu ziren, hamar mila pertsonaren aurrean abesteko aukera izan zuen eta aldi berean musikaren negozioa barrutik ezagutzen hasi zen, bere arrakastaz baliatuz etekin pertsonala atera nahi zuten disketxeak, enpresaburuak eta managerak barne.

Urte ilunak

Horrek guztiak eragin handia izan zuen Camaronen izaeran: bere baitan bildu zen, giza harremanetatik ihes egiten hasi zen eta zuzenean abesteko interesari bere familiarekin egoteko gogo gailentzen hasi zitzaion. Candadok oso modu gordinean azaldu zuen kantariaren egoera. «Artista pertsonaia haren atzean, musikaren munduko mito haren atzean, azal lohitsu batean modu penagarrian mugitzen zen hezur-haragizko gizon xalo hura zegoen, sufritzen zuen eta beste era batera bizi nahi zuen izaki babesgabe hura». Droga-menpekotasunak areagotu zuen kantariaren egoera triste hura.

Hurrengo urteetan Camaronen *leienda beltza* bolbora bezala zabaldu zen, neurri handi batean komunikabideen eraginez, Fernandez Zaurinek bere liburuan dioenez. Ospetsuak egin ziren kantariaren *espanta*-k (hitzartutako kontzertuetara ez azaltzea), agertzen zenean haren kontzertuak laburrak eta isiltutsuak omen ziren... Artistaren kalitatea, ordea, zalantzatik kanpo zegoen.

Horregatik, osasun arazoak izan arren, Camaronen lana ez zen gutxitu 80ko hamarkadan. Garai hartan grabatu zuen *Soy gitano* (1989), bere lan arrakastatsuenetakoa bat, eta garai hartan flamenkoaren barruan grabaturiko diskorik garestiena. Horrez gain, onespen handia lortu zuen Frantzia eta 1991n Montreuxeko jaialdian debuta-tu zuen.

Drogak uzteko Gironan egin-dako egonaldi batean agertu ziren heriotza eragingo zion gaitzaren lehen sintomak. Hilabete bi geroago minbizia antzeman zioten eta AEBetako Rochester hiriko ospitale batera eraman zuten, tratamendua hartzera. Azken egunak depresioak jota baina itxaropena galdu gabe eman zituen, «isiltasun triste batean» bilduta, Candadok dioenez. Bere hiletara ehun mila lagun agertu ziren.

ANTZERKIA

Hamalau mila ikusle bildu dira Lekeitioko XIII. Kale Antzerki Jaialdira

Erredakzioa | **LEKEITIO**

Bukatu da aurtengoz Lekeitioko Kale Antzerki Jaialdia eta antolatzaileak pozik geratu dira emaitzekin. Izan ere, hamalau mila lagun inguru gerturatu dira ostegunetik igandera bitartean eskaini diren hamar lanekin gozatzera.

Nolanahi ere, larunbatean bildu zen ikuslerik gehien, eta bereziki El grup de diables d'Alt Urgell Kataluniako taldearen *Correfor* kalejirara. Horrez gain, egun berean egin zen Buruhandien I. Topaketak ere berebiziko kolorea eman zion jaialdiari. Euskal Herri osotik agertu ziren buruhandi, kiliki eta zaldiko-maldikokak, eta ume zein nagusiek gozatu zuten erruz haiekin. Beraz, etorkizunean buruhandien topaketa berri-egitea ez dute bazter-tzen eragileek.

Bestalde, Europako azken joerak ekarri zituzten Coleurs Mecaniques eta Naphtaline frantziarren parte-hartzea ere nabarmendu gura izan dute. «Oso ikusgarria da Frantzia egiten den kaleko estetika. Eta taldeon hankapalu hidraulikoen saltok eta akrobaziek zaleen gozamina piztu zuten». Ildo beretik, Kubako El ciervo encantado taldeak ere, *Un elefante ocupa mucho espacio* obrarekin proposamen estetiko ikusgarria plazaratu zuela iritzi diote: «Nahiz eta bitarte gutxiko lana izan, irudimenaz eta clown antzezpen bikain batez ikusleekin konektatzea lortu zuen».

Antzerkigintza hizkuntza mugez gaindi

Horiez aparte, Markeliñe, Deabru Beltzak, Pikor, Maimur, T'Ombigo eta Le Petit Theatre de Pain euskal taldeen lanek hemengo kale-antzerkiaren kalitatea «nabarmen» erakutsi dutelakoan daude. Bestalde, antzerkia hizkuntza mugen gainetik dagoela ere erakutsi du jaialdiak, euskara, katalana, gaztelania, ingelesa eta frantsesa entzun baitira karriketan antzerkilarien ahotsetan.